

Јасна Милошевић-Ђорђевић
*Институт за политичке студије,
Факултет за медије и комуникације*

ПАРАМЕТАР СОЦИЈАЛНОГ КАПИТАЛА: ПОВЕРЕЊЕ ГРАЂАНА СРБИЈЕ У ПОЛИТИЧКЕ ИНСТИТУЦИЈЕ*

Сажетак

Социјални капитал је комплексан и свеобухватан појам. Може бити теоријски и операционално дефинисан на различите начине, најчешће преко економских или/и грађанских параметара земље. У раду су разматране различите дефиниције и критеријуми за класификовање социјалног капитала.

Посебна пажња посвећена је једном елементу социјалног капитала: поверењу у институције државе. Анализирани су подаци комерцијалних истраживања о поверењу у институције Србије, прикупљени током периода од 8 година, и упоређени са сличним подацима из других земаља. Издвајају се три групе институција по степену поверења које грађани имају у њих. Прву групу институција чини црква којој поверење указује преко 50% грађана Србије; другу групу институција чине војска, Председник Србије и полиција којима поверење указује између 20% и 40% грађана; трећу групу институција чине Републичка Влада, Скупштина и судство којима поверење указује мање од 20% грађана Србије. (Не)Поверење у институције је стабилно током испитиваног периода, а начин груписања институција указује да је процена поверења зависна од актуелне политичке власти. Преовлађује негативна процена правца у коме се земља креће међу грађанима, што имплицитно указује на спрегу укупног поверења у државу и појединачних поверења које грађани имају у институције система.

* Овај рад је настао у оквиру пројекта бр. 179009, који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

Кључне речи: поверење, институције, социјални капитал, истраживање, дескриптивна статистика.

СОЦИЈАЛНИ КАПИТАЛ: ДЕФИНИЦИЈЕ И ОПЕРАЦИОНАЛИЗАЦИЈА

Појам социјалног капитала је постао веома популаран у социологији, политикологији и економији последњих неколико деценија, и користи се у разним академским и свакодневним анализама (Portes, 1988; Dasgupta&Serageldin, 2000). Ова чињеница довела је до нејасне операционализације појма као и до непостојања јасног теоријског модела (уобичајено за свеобухватне појмове сличне судбине). Социјални капитал може се дефинисати на разне начине, и представља један од кључних покретача за развој демократских начела и економског просперитета. Којим год параметрима да је социјални капитал дефинисан, јасно је да постоји велика разлика у степену развијености социјалног капитала различитих држава. Стога се овим феноменом бави не само академска заједница, већ и политички и економски аналитичари.

Прву дефиницију социјалног капитала дао је Боурдијеу, давне 1980 године (Bourdieu, 1985). Та прва дефиниција обухвата скуп свих стварних и потенцијалних ресурса за институционализоване односе једне државе. Концепт се пре свега фокусира на инструменталну корист коју индивидуе имају од стварних и потенцијалних односа у једној држави. Колеман потом дефинише социјални капитал фокусирајући се на корпоративне или појединачне друштвене структуре, а не више на њихове односе (Coleman, 1988). Социјални капитал је касније дефинисан и мерен најчешће као генерално поверење у систем (државу), демократске норме, реципроцитет и умрежавање (Putnam, 1996; Voix&Posner, 1996), или као допринос институција у развоју интелектуалног капитала (Nahapiet, Ghoshal, 1998). Јасно је да су дефиниције социјалног капитала различите, разнородне, у великој мери зависне од научног полазишта самих аутора. Управо због разноврсности дефиниција и свеобухватности овог концепта, корисни су покушаји да се све дефиниције социјалног капитала групишу по различитим критеријумима, ради њиховог јаснијег разумевања.

Теоријске концепте социјалног капитала можемо сврстати у различите правце: социјално психолошке (који наглашавају психолошке елементе, као што су групни идентитети и везаност), културолошке моделе (који се баве друштвеним уређењима), моделе учинка институција (основни елементи су поверење у инсти-

туције система) и економске моделе. Следећи ову класификацију неки аутори (Newton, Norris, 1999) наводе три кључна елемента која чине социјални капитал: национални идентитет као меру поноса и вере у земљу; тип друштвеног уређења (задовољство грађана начином на који демократија или неки други политички систем функционише у земљи); генерално поверење у посебне и актуелне институције једне земље. У овој дефиницији се наводе пре свега грађански потенцијали, а мање или готово уопште се не разматрају економски параметри социјалног капитала. Јасно је да је један од важних елемената национални идентитет. Инструменталистичко разумевање националног идентитета (за разлику од примордијалистичког) управо указује на јасну везу између снаге институција, степена поверења које грађани имају у њих и значаја који високо поверење у институције има на формирање позитивног и снажног националног идентитета. Такав идентитет је важан за развој појединца, јер постоји потреба да грађани позитивно перципирају себе, али и групе којима припадају (Moscovitz, 2005; Hogg, Abrams, 1988).

Обухватнија класификација дефиниција социјалног капитала представља поделу на економске и дефиниције које садрже елементе грађанског потенцијала. По овим критеријумима бисмо могли да групушемо схватања социјалног капитала у две групе: економске и социјалне. Економска схватања би била искључиво везана за економско богатство земље, а социјална за културни, друштвени и грађански (индивидуални људски) капитал. Могуће су и другачије поделе према спољашњим и унутрашњим критеријумима на: спољашње (људски и институционални ресурси и њихове карактеристике) и унутрашње показатеље (односи и функције између институција и људи) (Adler&Kwon 2002). Такође, могуће су и дистинкције на микро и макро институционални контекст у формалним и неформалним институцијама једног система (Sera-geldin&Grootaert, 2000).

Јасно је да се социјални капитал тешко може операционализовати само једним параметром. Најчешће се он операционализује преко објективних, званичних и мерљивих економских података (БНД, економски рејтинг, економска моћ), али важне параметре представљају и елементи грађанске свести, као што су степен поверења које грађани имају у систем у целини, али и поједине институције. Неки аутори управо своде снагу једне државе на поверење грађана у њене институције (Rothstein&Stolle, 2002).

Поверење у институције се разликује од интерперсоналног поверења. Поверење је пре свега психолошка категорија, и веома је важан параметар социјалног капитала, јер је темељ демократије и основа цивилног друштва управо подршка грађана политичком систему. С друге стране, иако је поверење основа демократског друштва, цивилно друштво управо подстиче развој критичности и критичког мишљења (Rothstein&Stolle, 2002), стога је тешко наћи савремена друштва са високо развијеним (некритичним) поверењем. Јасно је да је поверење повезано са економским и општим друштвеним просперитетом.

Поверење у систем и појединачне институције система су један од честих елемената којима се операционализује социјални капитал (Voix&Posner, 1996; Putnam, 1996). У овом раду бавићемо се пре свега поверењем које грађани Србије имају према различитим институцијама, и како се поверење мења током дужег временског периода. Дискутоваћемо податке који указују на јавну подршку грађана Србије, различитим институцијама током дужег временског периода. Сведоци смо губитка поверења у институције и политичке системе, као глобалног феномена на који указују бројна истраживања. Опадање грађанског социјалног капитала манифестује се и у смањеној политичкој партиципацији (слабије учлањивање у политичке странке и слабије учешће на политичким изборима). Очигледно је продубљен јаз између власти и грађана, која је узрокована повећањем критичности (чешће и суштинско преиспитивање ауторитета и устаљених истина). Управо због свега наведеног, јасна је важност проучавања социјалног капитала у Србији, и посебно поверења у институције као једног од параметара социјалног капитала.

Неке анализе указују да је снага социјалног капитала српске државе слаба (Стојановић, 2011). Процес трансформације српске државе је започео, али се слабост капацитета српске државе манифестује кроз недовољно развијене државне, политичке и административне капацитете. Најслабији елементи огледају се пре свега кроз: финансијску зависност, корупцију, територијалне проблеме, партијске борбе, регионалну фрагментацију, неефикасну бирократију и администрацију. Јасно је да је социјални капитал у директној и позитивној вези са развијеношћу демократије (Стојановић и други, 2011), јер држава не може ни достићи висок степен демократичности, без високог нивоа државног капацитета.

ИСТРАЖИВАЊА ПОВЕРЕЊА У ИНСТИТУЦИЈЕ

Бројна су истраживања која се баве мерењем поверења грађана у државни систем и његове институције и политичке актере широм света. Подаци у свету све чешће показују глобални феномен опадања поверења грађана у институције система (Craig, Stephen, 1993; Putnam, 2000; Hibbing&Theiss-Morse, 2001). Емпиријска истраживања откривају неколико крупних дилема приликом мерења и интерпретације података о поверењу грађана у институције: а) Прва је да ли постоје групе институција, које грађани слично процењују, и које их институције чине; б) Друга дилема је однос између поверења у институције и актуелне власти; ц) Трећа дилема је да ли опште поверење у земљу представља скуп поверења у све институције система, или пре свега у неке специфичне институције појединачно. На ове дилеме покушаћемо да одговоримо у раду, на основу података који су нам доступни у Србији.

Анализирајмо прво нека истраживања у свету. Најчешће се поверење испитује преко скала процене (скале су од 1 до 5 или од 1 до 10). Истраживања указују на високо неповерење међу грађанима у амерички систем (Cook, Gronke, 2004). Тако је 23% американаца у категорији са најнижим поверењем у институције (на скали од 1 до 10 су дали оцену испод 5), 28% американаца је у средишњој категорији, док су остали грађани са високим степеном поверења у систем (49% га процењује на скали од 1 до 10 оценама 6, 7 или 8). На питање да ли верују да влада ради оно што је исправно, 54% американаца одговара са никада или само понекад; док 63% американаца одговара да је влада руковођена интересима неколицине моћних људи. Ипак, аутори наводе да оваква операционализација не омогућава снажну интерпретацију података да не постоји поверење америчких грађана у систем, већ само интерпретацију о присутности тренутног неповерења у актуелне политичке власти. То потврђује и налаз да је међу најважнијим предикторима позитивног поверења: степен социјалне укључености и повезаности; степен међусобног поверења; лојалност и снага везаности за актуелне политичке структуре; политичка заинтересованост; религиозност; дугорочна идеолошка и институционална посвећеност;

Подаци из Шведске указују на сличне закључке (Rothstein &Stolle 2002). У Шведској је највеће поверење у здравство, полицију, образовни систем, одбрану (војску), потом у Парламент и Владу. Опште поверење у земљу у корелацији је са поверењем према појединачним институцијама. Уколико постоји поверење гра-

ђана у појединачне институције система и уколико су гарантована основна права грађана, онда ће и опште поверење у државу бити веће. Уколико опада поверење у појединачне институције система, тада ће и опште поверење у државу опадати. Опште поверење у земљу се формира као просек поверења у све институције система. Подаци студије дају емпиријску аргументацију за постојање три групе институција добијених факторском анализом. У прву групу (димензију) по степену поверења спадају парламент, влада и друге управљачке политичке институције са члановима који се бирају. У другу групу спадају институције са мање политичке основе (здравство, образовање, полиција, одбрана, правни систем). Трећу групу представљају институције и организације које су махом контролне (медији). Факторска анализа дакле указује на груписање институција у три групе: политичке институције (влада, скупштина и политичке странке), контролне институције (медији и цивилни сектор) и неутралне институције (полиција, војска, судство) (Rothstein&Stolle, 2002). Неке друге студије указују на другачију категоризацију институција: извршне институције (конгрес, војска, судство), медији и синдикати (Cook, Gronke, 2004).

Поједини аутори се баве степеном поверења у пост комунистичким земљама (Mishler, Rose, 1997). То је посебно интересно, обзиром да је логично да трендови у Србији буду слични. Једно велико истраживање даје податке о 15 институција у девет централно и источно европских земаља. На седмостепеној скали испитаници су процењивали степен поверења у разне институције и организације. Генерално постоји неповерење у политичке институције у испитиваним пост комунистичким земљама. У посткомунистичким друштвима само три институције имају нешто позитивнији степен поверења: то су војска, црква и председник; нижи степен поверења грађани указују политичким странкама, скупштини и синдикатима. Грађани у пост комунистичким земљама у периоду испитивања не праве разлику између цивилних и политичких институција (потврђено факторском анализом), као што је то случај у стабилнијим демократијама. Предиктори степена поверења у институције су искуства социјализације, и актуелно економско социјални положај појединца, као и степен оптимизма у процени економске будућности.

Шта показују подаци за Србију? У светлу поменутих дилема и приказаних трендова у свету, анализираћемо у овом раду како се групишу институције по степену поверења у Србији. Да ли је тренутно поверење у институције система Србије зависно од актуелне политике и популарности политичке опције која врши власт.

По неким ауторима поверење је високо зависно од актуелне популарности државничке политике, док је по неким другим ауторима перцепција и вредновање институција система од стране грађана независно од актуелне политичке климе. Прецизан одговор на ово питање, наравно зависи од бројних фактора као што су развијеност земље и њених институција, типови конкретних институција које се анализирају. Док су неке институције високо зависне од актуелне политичке опције која врши власт (Влада), неке друге су или би требало да буду мање зависне (образовање, здравство, судство). У најразвијенијим земљама, институције су независне од актуелне политике и имају своју релативну аутономију (Стојановић, 2011а). Карактеристично за те земље је да непопуларност једне конкретне владе не мора нужно да резултира нападом на државу. Такође ћемо анализирати да ли је поверење у систем у целини у вези са поверењем у појединачне институције у Србији?

ЦИЉ РАДА

У Србији постоје мерења поверења у институције система, али су преваходно заступљена комерцијална примењена истраживања (истраживања која се спроводе уочи избора, Галупова истраживања), а мање академска истраживања којима би се тестирале јасно и унапред дефинисане хипотезе. У овом раду дискутоваћемо и анализирати управо примењена комерцијална истраживања. Свесни лимитираности анализе секундарних података на коју с правом указују неки аутори (Cook, Gronke, 2004), користимо податке комерцијалних истраживања јавног мњења услед недостатка других.

Користећи већ прикупљене податке из комерцијалних истраживања, покушаћемо да одговоримо на три питања. То су уједно и циљеви овог рада:

а) Да ли се институције групишу по степену поверења које им грађани указују?; б) Да ли је поверење у институције у корелацији са актуелном владом или влашћу?; ц) У каквом су односу поверење у појединачне институције система, са општом оценом о правцу кретања и просперитету земље?

МЕТОД

Анализираћемо одговоре испитаника на питање: Колико имате поверења у наведене институције. Молим Вас процените степен поверења на скали од 1 до 5 (где је 1=уопште немам поверења, а 5 = имам веома много поверења). Анализираћемо и одговоре на питање: Генерално, да ли бисте рекли да је Србија кренула правим или погрешним путем. Важно је напоменути да је формулација питања током различитих истраживања била увек иста, што омогућава компарацију добијених података. Комерцијално истраживање обично обухвата различита питања из разних области живота. Упитник је структуриран и траје око 45 минута. За потребе овог рада приказаћемо само податке на два наведена питања.

Укупно су приказани подаци са 30 истраживања у периоду од седам и по година. Техника за прикупљање података је „лицем у лице“. Сва истраживања су реализована на репрезентативним узорцима већим од 1000 грађана Србије, старијих од 18 година. Подаци приказују мишљење популације Србије без Косова и Метохије. Тип узорака је троетапни, случајни, репрезентативни стратификовани у свим истраживањима. Јединица прве етапе формираног узорка је територија бирачких места, јединица друге анализе су домаћинства (бирана случајним кораком), а јединице треће етапе су испитаници у оквиру домаћинстава бирани Кисховим таблицама. У просеку се оваквим истраживањима испитају грађани у 65 до 70 општина у Србији, у око 130 месних заједница, које припадају и градским и приградским и сеоским срединама. Период прикупљања података обухвата неколико година: од 2005. године до 2012. године. Истраживања су спроведена у ИПСОС Стратегик Маркетингу у оквиру сталних месечних истраживања ове Агенције за испитивање јавног мњења тржишта и медија.

РЕЗУЛТАТИ И ДИСКУСИЈА

Табела 1: Колико имате поверења у наведене институције (дескриптивна статистика)

Веома много поверења + много поверења (%) Оцене 4+5		Црква	Војска	Председник Републике	Полиција	Републичка Влада	Републичка скупштина Србије	Судство
2005	Фебруар	53,1	22,3	23,1	16	9	6,4	10,2
	Мај	51,4	28,7	28,1	14,8	8,2	6,4	7,7
	Август	53,7	25,2	26,9	18,9	8,3	5,8	9,7
	Новембар	54,8	25,7	24,9	18,2	10,3	7	7,9
2006	Фебруар	50,2	22,5	28	13,5	9,7	6,1	7,2
	Мај	59,8	36,2	33,3	21,1	11,2	7,5	9,5
	Август	57,1	33,2	38,1	19	19,7	10,7	9,8
	Новембар	55,7	26,6	31,5	17,1	14,5	9,7	9
2007	Фебруар	53,8	25,1	35,6	16,3	15,9	10	10,3
	Мај	54,2	19,9	33,1	14,8	12,3	8	9,2
	Август	52,7	26,4	33,5	16,8	12,4	8	9,4
	Новембар	55,5	26,5	32,8	-	16,8	11,8	10,4
2008	Фебруар	58,1	28,1	35,3	-	12,5	11,3	12,6
	Мај	52,2	25,9	42,9	-	13	8,1	9,8
	Август	52,1	23,1	37,3	-	18,8	11,9	9,3
	Новембар	49,3	26,6	36,9	-	15	8,6	11,6
2009	Фебруар	50,9	28	28,6	22,7	9,5	3,6	10,5
	Мај	50,6	29,5	28,8	25,2	9,1	4,7	9,4
	Август	52,8	29,1	28,7	23,7	7,3	4,8	10,4
	Новембар	65,1	37,2	39,4	31,4	12,2	7,3	10,9
2010	Фебруар	35,7	28,6	31,9	26,6	8,4	4,9	9
	Мај	51,2	34,4	32,6	29,2	10,3	6,2	11
	Август	53	25,3	22,8	24,6	7,2	4,4	10
	Новембар	51,4	33,4	23,1	32,6	8,6	6,4	13

2011	Фебруар	48,2	28,2	20,1	22	5,4	4,2	7,5
	Мај	51,5	25,4	18,9	22,9	6,5	4,7	9,5
	Август	49,9	30,7	22,3	25,5	7,8	6,8	10,6
	Новембар	54,8	33,9	21,2	33,3	8,8	6,4	14,7
2012	Фебруар	50	29,1	21,1	25,3	4,8	4	8,7
	Мај	58	35,3	30,2	36,5	13,7	9,3	11,9

Груписање институција по степену поверења

Уколико анализирамо податке у Табели 1. уочавамо три групе институција у Србији према степену поверења које им грађани указују: 1) углавном преко 50% поверења јавности; 2) између 20% и 40% поверења; 3) мање од 20% поверења. У табели су приказане суме два одговора: веома много поверења и углавном поверења.

Током испитиваног периода од 2005. године до 2012. године највише је поверење у Цркву. У ову институцију има поверења преко 50% грађана током испитиваног периода од преко 7 година. То је уједно и једина институција у првој групи.

Друга група са укупним позитивним поверењем између 20% и 40% укључује војску, председника Републике Србије и полицију (полиција припада овој групи у другом испитиваном периоду од 2009. године).

Најмање поверење грађани исказују према трећој групи институција која укључује републичку Владу, републичку Скупштину и судство. Поверење у ову групу је мање од 20% током целог испитиваног периода. Можемо рећи да наведене институције (осим судства) припадају институцијама које у највећој мери зависе од актуелне политичке власти. Присуство судства у овој групи указује на заиста велико неповерење (које се не одсликава толико ни у ниским процентима поверења, већ и самим присуством судства у групи коју чине институције актуелне власти, иако би по природи њене функције требало да буде независно). Такође, указује на недиференцираност цивилних и политичких, односно извршних и контролних институција.

Логичка веза између институција које су се груписале по степену поверења које им грађани указују у Србији, није јасна. У првој групи је само црква, а у другој и трећој групи су заједно политичке и репресивне институције (војска и полиција) и судство. Овај би податак могао да указује на непостојање јасне диференцијације и профилисања институција по њиховој функцији и улози у

друштву, већ и њиховој високој зависности од актуелне партијске структуре која врши власт. Истраживања која се баве предикцијом поверења у институције потврђују ову хипотезу, наводећи да је најбољи предиктор управо партијска идентификација (Бешић, 2011).

Приказани подаци су у сагласности са подацима неких других истраживања у Србији (Бешић, 2011). Најмање поверења грађани Србије имају у НАТО (само 13% грађана има велико или углавном има поверења у испитиване институције), хашки трибунал (13%) и политичке партије (18%), невладине организације (22%), скупштину (29%), судство (30%) и Владу Србије (33%) по анализи наведене студије. Највише поверења грађани имају у Цркву (70%), Војску (65%) и систем образовања (58%). Потом у полицију (50%) и председника Србије (49%). Груписање институција према степену поверења у овом истраживању изведеном 2010. године слично је као и у табели 1. Факторска анализа указује на три групе институција у Србији према степену поверења грађана: политичке институције (Влада, председник, скупштина, судство, политичке партије); међународне организације (ЕУ, НАТО, Хашки трибунал, НВО); идеолошке и репресивне институције (полиција, војска, црква, образовање и здравствени систем). Као најбољи предиктор поверења у институције издваја се партијска идентификација, као и идентификација са политичким лидерима (у односу на друге две групе предиктора: социодемографске варијабле и проблемске предикторе).

Аутори који се баве овом темом, смештају Србију међу земље са слабијим социјалним капиталом судећи пре свега по економским параметрима и степену развијености демократије (Стојановић, 2011). На то указују и други параметри социјалног капитала, као што су поверење у институције система приказане у табели 1. Шведска као једна од земаља са највишим степеном поверења у институције система (Rothstein&Stolle, 2002), логично има значајно веће поверење својих грађана према државним институцијама. У Србији има институција којима поверење указује мање од 20% грађана, док у Шведској таквих институција нема. Када постоји овако ниско поверење у институције система, потребно је да се институције одвоје од актуелне политике, али такве стратегије могу да важе у стабилним демократијама, а питање је да ли су применљиве и могуће у Србији у савременом тренутку (Simonsen, 2005).

*Зависност поверења у институције и актуелне власти
– испитивање тренда током периода од 8 година*

Подаци указују да нема великих разлика у испитиваном периоду у степену поверења према институцијама. У највећој мери се променило поверење у полицију у испитиваном периоду (из групе најлошије процењених у групу боље процењених институција). Можемо рећи да је присутна стабилност у степену поверења које грађани указују институцијама, током испитиваног периода. У том периоду, били су одржани избори на свим нивоима (2008. године), али није дошло до суштинске промене власти. Стварна промена власти десила се године 2012., и било би добро да се након те промене прати и анализира не само степен поверења већ и његова веза са партиском идентификацијом.

Тренд је стабилан, али груписање институција према степену поверења ипак указује на зависност поверења у институције од актуелне политичке власти у Србији.

*Општа оцена о стању у земљи и поверење
у појединачне институције система*

Табела 2: Генерално гледано, да ли бисте рекли да је Србија кренула правим или погрешним путем

	%	Правим путем	Погрешним путем	Незнам
2009	Фебруар	25	46	29
	Мај	35	45	20
	Август	28	53	19
	Новембар	37	41	22
2010	Април	26	50	24
	Мај	25	53	22
	Август	25	51	24
	Новембар	28	58	14
2011	Фебруар	21	67	12
	Мај	18	70	12
	Август	22	66	12
	Новембар	20	70	10
2012	Фебруар	17	73	10
	Мај	35	45	20

Процена грађана да се Србија креће правим путем варира од 17% до 37%. Највећи оптимизам је исказан новембра 2009. године, након визне либерализације, и маја 2012. године након избора.

Процена да се Србија креће у погрешном правцу варира од 46% до 73%. Обзиром да је присутан и висок степен неодобравања правца у коме се земља креће, могли бисмо да закључимо да постоји веза између опште процене земље и поверења у појединачне институције система.

И подаци у табели 2. говоре о лошем расположењу грађана Србије везаним за перспективе земље у којој живе, што свакако даје још једну потврду слабој развијености социјалног капитала у Србији. Из свега наведеног можемо закључити да је социјални капитал Србије низак, односно да Србија нема велики капитал у параметрима које смо испитивали, а то су пре свега елементи грађанског потенцијала.

ОГРАНИЧЕЊА И БУДУЋА ИСТРАЖИВАЊА

Подаци приказују снимак стања током дужег временског периода. Недостају анализе детерминишућих варијабли, односно истраживање узрока слабог грађанског капитала (из домена социјалних, психолошких варијабли). Будућа испитивања могла би ићи у правцу детаљнијег груписања (факторизације) институција, које би понудила и објашњења узрока (не)поверења. Истраживање такође, није одговорило на критике концепта поверења (Cook, Gronke, 2004), и проблеми у операционализацији појма нису разматрани, јер су били доступни само подаци комерцијалних истраживања.

Jasna Milosevic – Djordjevic

SOCIAL CAPITAL PARAMETER: SERBIAN CITIZEN'S CONFIDENCE IN POLITICAL INSTITUTIONS

Summary

This paper critically analysis various conceptual approaches to social capital phenomenon. Criterias for social capital definition categorisation are also discussed. Social capital is complex phenomenon and could be defined differently, theoretically and operationally. The most frequent definitions are based on economic and/or civil parameters of one country. All parametes of social capital alone, has limited theoretical and explanational power. But it is important to operationalize the

concept, in order to make comparison of different states possible, to develop the strategy for strengthen the state and to follow the trends.

Focus is on one element of social capital: trust in the state institutions. Analysis has been made based on the data from the commercial surveys, exploring Serbian citizen's confidence in the political and state institutions, during the period of 8 years. Data are interpreted and compared with the trends from other countries.

Church is in the first group of institutions in Serbia (grouped by citizens confidence), in which more than 50% of the citizens have confidence; second group of institutions are presented by army, President of Serbia and police to which between 20% to 40% of citizens show confidence; third group of institutions are represented by government, parliament, and jurisdiction to which less than 20% of Serbian citizens show confidence. (Dis)Trust in state institutions is stable, during the surveyed 8 year's period, and group structures shows that trust in institutions is dependent on actual political power. Negative perception of the direction in which country is going, is dominant among most citizens. There is a link between general confidence in the state and confidence toward state institutions. This paper concludes with agreement to other author's findings, that the social capital of Serbian state is not developed enough, argued by the low confidence of Serbian citizen's in the state institutions compared to other developed countries.

Key words: trust, institutions, social capital, research, descriptive statistic

ЛИТЕРАТУРА

- Adler, P. & Kwon S. (2002). Social Capital: prospect for a new concept. *Academy of Management Review*, 1, 17-40.
- Бешић, М. (2011). Политички и ситуациони предиктори поверења у институције. Политичка теорија, политичка социологија, политички систем, 6, 119-148.
- Bourdieu, P. (1985). The forms of capital. Richardson, J.G. (eds). *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*, 241-258. New York: Greenwood
- Boix, C. & Posner, D., (1996). Making Social Capital Work: A Review of Robert Putnam's Making Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy. Harvard University. 96-4.
- Craig, Stephen C. (1993). *The Malevolent Leaders: Popular Discontent in America*. Boulder, CO: Westview Press.
- Cook, T., Gronke, P. (2004). The Skeptical American: Revisiting the Meanings of Trust in Government and Confidence in Institutions.
- Coleman, J.S. (1988). Social capital in the creation of human capital. *American Journal of Sociology*, 94, 95-121.

- Dasgupta, P. & Serageldin, I. (2000). *Social Capital*. The World Bank, Washington.
- Hibbing, J. R. & Theiss-Morse E. (eds). (2001). *What Is It About Government that Americans Dislike?* New York: Cambridge University Press.
- Hogg, M., Abrams, D. (1988). *Social Identifications*, Routledge, London and New York, Routledge.
- Moscovitz, G. (2005). *Social Cognition: Understanding Self and Others*. Guilford Press.
- Mishler, W., Rose, R. (1997). Trust, Distrust and Skepticism: Popular Evaluations of Civil and Political Institutions in Post-Communist. *The Journal of Politics*, 2, 418-451.
- Nahapiet, J., Ghoshal, S. (1998). Social Capital, Intellectual Capital, and the organisational advantage. *Academy of Management Review*, 23, 242-266.
- Newton, K., Norris, P. (1999). Confidence in Public Institutions: Faith, Culture or Performance. *Annual Meeting of the American Political Science Association*, September 1999.
- Portes, A. (1988). Social Capital: Its Origins and Applications in Modern Sociology. *Annual Review of Sociology*, 24, 1-24.
- Putnam, R. (1996). Making Democracy Work. *American Political Science Review*, 90, 389-397.
- Putnam, R. D. (2000). *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*. New York: Simon & Schuster.
- Rothstein, B. & Stolle, D. (2002). How Political Institutions Create and Destroy Social Capital: An Institutional Theory of Generalized Trust. *98th Meeting of the American Political Science Association in Boston*, August 29 - September 2.
- Serageldin, I. & Grootaert, C. (2000). Defining Social Capital: An integrating view. *Social Capital*. The World Bank. Sage Publication.
- Simonsen S. G. (2005). Ethnic Divisions in Post-Conflict Institution-Building PI-RO. *Security dialogue*, 3, 297-318.
- Стојановић, Ђ. (2011). Проблем државног, политичког и административног капацитета: "Анатомија Србије као слабе државе". Српска политичка мисао, 4, 11-31.
- Стојановић, Ђ., Ђурић, Ж., Деспотовић, Ј. (2011). Концептуални оквир за анализу државног капацитета. Српска политичка мисао, 2, 11-40.

Resume

The most frequent definitions of social capital are based on economic and/or civil parameters of one country. Focus in this paper is on one element of social capital: trust in the state institutions. Analysis has been based on data from the commercial surveys, exploring Serbian citizens' confidence in the political and state institutions, during the period of 8 years. The Church is in the first group of institutions in Serbia (grouped by citizens' confidence), in which more than 50% of the citizens have confidence; second group of institutions are presented by army, President of Serbia and police to which between 20% to 40% of citizens

show confidence; third group of institutions are represented by government, parliament, and jurisdiction to which less than 20% of Serbian citizens show confidence. (Dis)Trust in state institutions is stable, during the surveyed 8 year's period, and group structures shows that trust in institutions is dependent on actual political power. Presented data shows that social capital of Serbian state is not developed enough, argued by the low confidence of Serbian citizens in the state institutions compared to other developed countries.

---

* Овај рад је примљен 27. новембра 2012. године а прихваћен за штампу на састанку Редакције 10. децембра 2012. године.